

4. Педиатрія: національний підручник: у 2 т. / Н.Г. Гойда, Р.О. Моїсеєнко, Л.І. Чернишова та ін.; за ред. В.В. Бережного. К., 2013. Т. 1. 1037 с.
5. Колкутин В.В., Баринов Е.Х., Ноздряков К.В., Русакова Т.И. Судебно-медицинская экспертиза в случаях гибели плодов новорожденных. М., 2002. 128 с.
6. Побегайло Э.Ф. Умышленные убийства и борьба с ними. Воронеж, 1965. 206 с.
7. Тасаков С.В. Ответственность за убийство при смягчающих обстоятельствах по уголовному праву России : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Саратов, 2000. 24 с.
8. Старко О.Л. Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини (кримінально-правове та кримінологічне дослідження): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. К., 2007. 22 с.
9. Бородин С.В. Квалификация преступлений против жизни. М., 1977. 240 с.
10. Кургузкина Е.Б. Предупреждение убийства матерью новорожденного ребенка: криминологические и уголовно-правовые аспекты: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. М., 1999. 219 с.
11. Махмудова М.А. Убийство матерью новорожденного ребенка: уголовно-правовые и криминологические проблемы: по материалам Республики Дагестан: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Махачкала, 2006. 218 с.
12. Погодин О. Убийство матерью новорожденного ребенка. Законность. 1997. № 5. С. 15–19.
13. Лунева А.В. Уголовная ответственность за детоубийство: проблемы теории и правоприменения: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. М., 2013. 196 с.
14. Шевченко О.В. Кримінальна відповідальність за вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Х., 2011. 21 с.
15. Новітська І.В. Деякі питання визначення суб'єкта та суб'єктивної сторони злочину за статтею 117 КК України. Актуальні проблеми держави і права. 2012. С. 545–551.
16. Попов А.Н. Преступления против личности при смягчающих обстоятельствах. СПб., 2001. 465 с.

УДК 343.9:343.615(477)

СУЧАСНІ СУСПІЛЬНІ ІНСТИТУТИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАСИЛЬНИЦЬКОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ТА ЇХ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІЗ ДЕРЖАВНИМИ СТРУКТУРАМИ

MODERN SOCIAL INSTITUTES OF THE PREVENTION OF VIOLENT CRIME AND THEIR CORRELATION WITH GOVERNMENT STRUCTURES

Дика Є.О.,

викладач кафедри кримінального права, процесу та криміналістики

*Київський інститут інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Стаття присвячена висвітленню сучасних суспільних інститутів, які мають змогу попереджувати злочинність на етапі унеможливлення та ускладнення доступу до злочинної мети або об'єкта злочинного посягання. Рішення місцевих рад та міських громад у питанні розбудови безпечного населеного пункту вивчено через призму взаємодії та довіри громадян та спеціалізованих державних установ, які здійснюють спеціально-кримінологічну, ситуативну та віктимологічну профілактику насильницької злочинності в Україні. Вказано на першочергові когнітивні проблеми на шляху до попередження злочинності суспільством, такі як соціальна аномія та підвищений рівень віктимізації суспільства. Досліджено новітні чинні концепції профілактичних заходів серед населення, які проводяться Національною поліцією України за підтримки громадських об'єднань та пересічних громадян, які не байдужі до проблеми швидкоплинної криміналізації суспільства. Проаналізовано чинне законодавство з питань протидії насильства у сім'ї.

Ключові слова: протидія злочинності, попередження злочинів, профілактичні заходи, насильницька злочинність, суспільні інститути, громада, громадські організації, віктимізації суспільства, соціальна аномія, криміналізація суспільства, Національна поліція України.

Статья посвящена освещению современных общественных институтов, которые могут предупреждать преступность на этапе предотвращения и затруднения доступа к преступной цели или объекту преступного посягательства. Решения местных советов и городских общин в вопросе развития безопасного населенного пункта изучены через призму взаимодействия и доверия граждан и специализированных государственных учреждений, осуществляющих специально-криминологическую, ситуативную и виктимологическую профилактику насильственной преступности в Украине. Указано первоочередные когнитивные проблемы на пути к предупреждению преступности обществом, такие как социальная аномия и повышенный уровень виктимизации общества. Исследованы новейшие действующие концепции профилактических мероприятий среди населения, проводимых Национальной полицией Украины при поддержке общественных объединений и рядовых граждан, которые не равнодушны к проблеме скоротечной криминализации общества. Проанализировано действующее законодательство по вопросам противодействия насилия в семье.

Ключевые слова: противодействие преступности, предупреждение преступлений, профилактические мероприятия, насильственная преступность, общественные институты, общество, общественные организации, виктимизация общества, социальная аномия, криминализация общества, Национальная полиция Украины.

The article is devoted to the coverage of modern social institutes, which are able to prevent crime at the stage of impossibility and complication of access to a criminal object or object of a criminal offense. The decision of local councils and city communities on the development of a safe settlement has been studied through the prism of interaction and trust of citizens and specialized state institutions that carry out special-criminological, situational and victimological prevention of violent crime in Ukraine. The primary cognitive problems on the way to preventing crime by society, such as social anomie and increased level of victimization of society, are indicated. The newest existing concepts of preventive measures among the population are being investigated by the National Police of Ukraine with the support of public associations and ordinary citizens who are not indifferent to the problem of the speedy criminalization of society. The current legislation of combating domestic violence has been analyzed.

Key words: crime prevention, preventive measures, violent crime, public institutions, community, public organizations, victimization of society, social anomie, criminalization of society, National Police of Ukraine.

Суспільні інститути протидії злочинності – нова пріоритетна ланка забезпечення правопорядку в сучасній державі. Протидіяти злочинності шляхом запобігання або попередження тих чи інших видів злочинів потребує комплексного та когнітивного підходу до цієї проблеми. Адже залучення громадськості до таких заходів є результатом плідної праці як спеціалізованих державних структур із протидії злочинності так і громадських утворень, проєктів та тренінгів з уникнення конфліктних ситуацій та попередження злочинності серед різних верств населення.

Першочерговою та фундаментальною проблемою, з якою ми зустрічаємося в процесі протидії злочинності, є надвисокий рівень соціальної аномії як глобального процесу невідворотності криміналізації суспільства. Байдужість та примирення з насильницькою злочинністю соціуму мають руйнуватись таким контраргументом, як катастрофічні соціально-економічні наслідки. Суспільство треба не залякувати, а показати реальні масштаби майбутньої катастрофи, які можуть бути викликані категорично байдужим ставленням до попередження злочинності. Залучення масовості до спільнокоштовних програм попередження злочинності може вирівняти взаємовідносини між громадянами та надати гарантії будь-якій особі, щодо її причетності до суспільно-корисної праці. Краудфандинг в Україні поширений завдяки відповідній платформі великої ідеї вкладу в розвиток прогресивного суспільства. Реалізовувати проєкти з попередження злочинності на цій платформі може як досвідчений кримінолог, який знається на особливостях видів злочинності та характеристиках осіб насильницьких злочинців, так і будь-який пересічний громадянин із комплексним проєктом попередження. Подолати соціальну аномію – головний перспективний когнітивний аспект у створенні суспільних інституцій протидії. Ідея спільнокошту має долучити до фінансування проєкту попередження злочинності всіх небайдужих громадян, які в процесі його реалізації матимуть певну вигоду зі своїх вкладень. Саме про вигідні сторони варто говорити у разі подолання хворобливого стану байдужості до злочинності в українському суспільстві. Попередження домашнього насильства, корпоративного булінгу, агресивних насильницьких проявів та інших феноменів можливо при створенні розпізнавального маркування та відмінного знаку учасника, який долучився до проєкту спільнокошту з попередження насильницької злочинності в Україні. Суспільство та пересічні громадяни будуть знати, що саме ця особа є співзасновником антинасильницької течії в державі, а потенційних кривдників та антисуспільно спрямованих особистостей, подібне маркування лише призупинить на шляху до прийняття рішення про вчинення злочину. Такий збіг обставин призведе до пониження рівня віктимізації суспільства та лише стимулює копінг-поведінку та відповідну копінг-стратегію як окремого громадянина, так і населення загалом.

На жаль, концепт синдрому жертви поширений нині й на території нашої країни. Він має свій прояв у розвитку маловивченого в кримінології механізму віктимізації суспільства. Тут йдеться не про конкретних осіб як потенційних жертв злочину та не про їхні групи, які сформовані за певними ознаками поведінки потенційних жертв, а про катастрофічну масовість цього явища. «Віктимізація суспільства – це небезпечний процес, чий деструктивний вплив поширюється на всі види правовідносин, детермінований соціальним інфантилізмом певного відсотка дієздатної, правосвідомої частини суспільства. Соціальний інфантилізм у кримінологічному розумінні ми визначаємо як свідому відмову особи від здатності протидіяти негативним впливам різних чинників» [1, с. 22]. Тому цей швидкоплинний процес може виникати й із розглянутої вище проблеми.

Оскільки профілактична діяльність як складова частина механізму протидії однією зі своїх цілей має унемож-

ливлення або ускладнення доступу до мети, більшість заходів попередження мають бути направлені саме на це. Розвиток копінг-поведінки серед населення як нового тренду сучасної поведінки, який створює позитивний імідж особи, також призведе до зниження рівня віктимізації населення. У часи розвитку контент-менеджменту, PR-компаній та реклами, безцінним є досвід рекламування такої поведінки серед населення, а особливо серед молоді. Адже, якщо фундаментальним підґрунтям поширення девіантних субкультур є не тільки особи, які мають злочинний досвід, але й молодь, то і пропаганда захисної поведінки серед підлітків та молодих осіб дасть свої результати у майбутньому. Для прикладу, в Україні запустили кампанію проти сексуального насильства в зоні АТО. Мова йде про роботу Агентства ООН у справах біженців (UNHCR) та їх кампанію проти сексуального та гендерного насилля в зоні АТО Invisible Campaign [2]. Завданням другої хвилі цієї кампанії є не лише висвітлити проблему, а й запропонувати один зі шляхів її вирішення – номер гарячої лінії для жертв насилля. «Для цього було створено символічний образ людини-невидимки, що уособлює непомітність і жертв, і проблеми загалом», – зазначають автори кампанії. Гаряча лінія з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації підтримується ГО «Ла Страда-Україна». Її співробітники надають інформаційну та психологічну допомогу, а також юридичні поради. Номер гарячої лінії – 116 123 [2].

Наглядним прикладом відповідної захисної поведінки є робота спеціалізованих курсів самооборони для жінок, який діє на базі гендерного клубу «Дніпро», який дає змогу обрати відповідний шлях та стратегію подолання кризових ситуацій та виходу з конфліктних ситуацій, не перевищуючи межі дозволеного, на що й повинна бути направлена стратегія копіngu. «Супротив будь-яким проявам репресивності, дискримінації, пригніченню індивідуальності знаходить дедалі більше приборчаниць/-ків. У цьому існує еволюційний рух до нових форм людської взаємодії з попередження злочинних проявів. Користування «гендерною оптикою» для «нового погляду на старі проблеми» має розв'язати багато питань, пов'язаних із домашнім насильством та високим рівнем розвитку конфліктності та агресії серед населення» [3]. Ця течія діє в рамках спеціалізованих кейсів програми «Community Policing» в Україні, яка, перш за все, покликана об'єднати суспільство та поліцію в єдиний важіль попередження насильницької злочинності.

Таким чином, громада на чолі з місцевою владою може сама прорахувати свої найвищі потреби у попередженні злочинності та спільно з правоохоронними органами реалізувати їх. Такий концепт із попередження злочинності не новий. Він успішно діє в Канаді понад 20 років, але в Україні лише нині зазнав значного розвитку як суспільний інститут протидії злочинності. Якщо розглядати цей концепт із точки зору вигідності для громадськості, то тут ефективним механізмом є те, що саме кваліфікований правоохоронець зможе донести статистичну та реальну картину загрози злочинності та лише покращить стан суспільства в плані подолання юридичної безграмотності та ознайомить з основними правилами поведінки в тих чи інших ситуаціях. Така взаємодія патрульної поліції і громади буде націлена на розбудову безпеки у своєму територіальному окрузі.

Прийняття нового Закону «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 р. наближає законодавчі зміни до профілактичних зусиль не лише спеціалізованих органів, але й пересічних громадян. Такі моменти повинні мати позитивний ефект у попередженні злочинності, адже реформування вже враховує такий європейський та американський концепт, як «Community policing», в якому методи поліцейської діяльності орієнтовані на громаду та реагування на місцеві потреби і вимоги,

які визначає громада. Таку практику застосовують у багатьох демократичних країнах світу, як-от Бельгія, Болгарія, Кіпр, Чехія, Данія, Німеччина, Естонія, Іспанія, Ірландія, Італія, Латвія, Литва, Нідерланди, Польща, Велика Британія та США.

Стосовно побутового або сімейного насильства варто сказати, що у багатьох країнах є практика «neighborhood watch» (укр. сусідська варта), коли мешканці одного котеджного містечка або двору багатоповерхового будинку ділять між собою зміни «патрулювання» та спостерігають за місцевістю. Наприклад, наглядають за припаркованими автівками або дитячими майданчиками у дворі будинку, а коли мешканці помічають щось підозріле або небезпечно з боку сусідів, вони викликають поліцію (за допомогою 911 (102) або за спеціальним прямим номером телефону).

В Україні діє програма ПОЛІС від міжнародної організації IREX. На базі бібліотек або інших організацій проводяться тематичні зустрічі поліцейських із членами громади. Такі зустрічі дають змогу громаді зрозуміти повноваження поліцейських та поставити їм будь-які запитання, навіть ті, що не стосуються служби. Це зближує громаду з офіцерами поліції [4].

У нашому випадку, необхідно зауважити, що Розділ 3 «Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції» регламентує взаємодію офіцера поліції з населенням, в якому також відбивається позитивний досвід концепту «Community policing», який покликаний саме попереджувати насильницьку діяльність, здійснювати профілактику правопорушень серед населення. Розділ 3 вказує на завдання поліції при співпраці з населенням:

1) протидія злочинності, профілактика правопорушень та охорона публічного порядку за участю населення;

2) співпраця з органами місцевого самоврядування, представниками територіальних громад, населенням, керівниками підприємств, соціальних, навчальних та культурних закладів, закладів захисту дітей із метою реалізації принципу взаємодії з населенням на засадах партнерства, обмін інформацією для подальшого її використання під час виконання службових обов'язків;

3) визначення спільних пріоритетних напрямів роботи та її оцінювання з урахуванням думки і потреб громадськості.

ДОП формує пропозиції щодо: 1) усунення причин та умов, які призводять до вчинення правопорушень; 2) ужиття заходів із метою запобігання вчиненню домашнього насильства, надання соціальних послуг особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах; 3) створення громадських формувань з охорони громадського порядку та державного кордону та/або призупинення (припинення) діяльності таких формувань, які неналежним чином виконують свої обов'язки, визначені нормами Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону»; 4) покращення матеріально-технічного забезпечення поліцейської станції та умов роботи; 5) надання необхідної допомоги особі, яка постраждала від торгівлі людьми [5].

Використання таких заходів покликане забезпечувати профілактичну діяльність відповідно до потреб та проблем населення, залежно від тієї складної життєвої ситуації, в якій перебуває особа, яка терпить сімейне насильство. Такі заходи також ускладнюють та унеможливають доступ до мети.

Нами було проведено інтерв'ювання співробітників так званого відділу «Community policing», а саме підрозділу по зв'язках із громадськістю Управління патрульної поліції м. Одеса з питань ситуативної профілактики насильницьких злочинів. З десяти опитаних співробітників абсолютно всі заявили, що брали безпосередню участь у заходах ситуативної профілактики та намагалися долучити до них громаду. Але категорично негативною тенденцією залишається небажання громадян реагувати на закли-

ки патрульних поліцейських щодо заходів із профілактики злочинності. Варто детальніше зупинитися на кожному з них.

«Не будь байдужим – замалюй сам!» – акція, яка присвячена замальовуванню на стінах будинків написів, які пропагандують вживання наркотичних засобів та вказують, яким чином їх можна придбати. Якщо б співвласники багатоповерхових будинків присвятили б час цій акції, то це унеможливило б доступ до наркотичних засобів. Але стан суспільної аномії настільки зависокий, що вже нагадує критичний «хворобливий» стан, який у подальшому призведе до безпорадності перед кримінальним світом.

Методичні рекомендації «Небезпечні квести для дітей: профілактика залучення», розроблені Міністерством освіти і науки України (далі – МОН) разом із Національною академією педагогічних наук України, Українським науково-методичним центром практичної психології та соціальної роботи, Національною поліцією України [6]. Вони вказують на профілактику залучення дітей до небезпечних ситуацій батьками та іншими дорослими особами.

Спільний проект МОН та Національної поліції України з проведення просвітницько-профілактичних занять з учнями 1–11 класів за програмою «Школа і поліція». Шкільні офіцери поліції можуть досягнути профілактичних цілей за допомогою: розробки планів профілактики злочинності разом зі школою; присутності у школах та проведенні профілактичної роботи з учнями та залучення їх до позитивних видів діяльності, поведінки та вирішення конфліктів; участі у зборах щодо профілактики злочинності та участі у зборах батьківського комітету; інформування працівників, школи та батьків про негативні тенденції серед молоді та стану злочинності в районі/місті; заохочення законної поведінки учнів і поширення серед них відповідних інформаційних матеріалів; розробки плану реагування на інциденти зі школою і співпраці щодо інцидентів, про які повідомляє школа, відповідно до узгодженого плану тощо [7]. Ефективність роботи шкільного офіцера поліції залежить від співпраці із представниками школи на основі взаємної домовленості, тісного партнерства та використання його з метою максимальної профілактики проявів агресії та злочинів серед молоді.

Спільний проект МОН та Міністерства соціальної політики України «Управління гнівом» [8] націлений саме на проблемні та конфліктні ситуації, які породжують агресію та гнів протягом короткого чи довготривалого часу. Програма вчить контролювати агресивні напади та контролювати гнів, аби він не перетворився на агресію. Ця програма розрахована не тільки на неповнолітніх, але й на дорослих людей, є дуже ефективною з точки зору практичних психологів та з позицій реформування системи кримінальної юстиції щодо попередження злочинності.

На підставі проведеного нами інтерв'ю з начальником відділу по зв'язках із громадськістю Управління патрульної поліції м. Одеса, лейтенантом поліції Г.В. Ліськовою, варто вказати на те, що необхідні профілактичні заходи та програми вже діють на території міста та мають позитивні результати. Лейтенант зазначає, що в нинішніх умовах соціально-економічного розвитку країни питання профілактики насильницьких злочинів є дорогим, а економічні наслідки, спричинені насильницькими діями, – ще дорожчими. Але деякі законодавчі норми є недостатньо гнучкими та незгодженими, наприклад робота дільничного офіцера поліції та офіцера відділу зв'язків із громадськістю з питань профілактики насильницької злочинності. Начебто обов'язок із відвідування проблемних сімей, щодо членів яких було застосовано домашнє насилля, згідно з «Інструкцією з організації діяльності дільничних офіцерів поліції», покладений на дільничного офіцера поліції, але на практиці досить часто трапляється, що саме офіцер відділу зв'язків з громадськістю набагато оперативніше приходить на допомогу. Це, насамперед, пов'язано з тим,

що швидке реформування поліцейської системи в Україні призводить до того, що за такими темпами не встигають приєднатися до системи висококваліфіковані кадри. По-друге, рівень навантаження на одного дільничного офіцера є настільки високим, що обов'язки перекладаються на інші відділи поліції. По-третє, саме офіцер відділу зв'язків із громадськістю більше обізнаний у проблемах, які непокоять пересічних громадян. А збитки, яких завдає насильницька злочинність, є ще дорожчими, ніж фінансування у попередження цієї злочинності. Інвестування у попередження злочинності має відбиватися позитивно-інформативною вигодою для інвестора. Адже це не пожертва, яка бажає залишитися анонімною, це активна громадська позиція конкретної особи.

Важливим питанням у протидії злочинності є антикриміногенна архітектурна розбудова міста. У 2015 р. на прикладі міста Вишневе, що під Києвом, була застосована схема такої розбудови. Мером міста був виділений бюджет на громадське формування з охорони громадського порядку та на закупівлю 42 камер відеоспостереження, які були встановлені у всіх криміногенно потенційних місцях. Організований цілодобовий пост відеомоніторингу, а черговий оператор такого посту, а саме особа з громадського формування з охорони правопорядку, записує уривок з місця злочинної події та передає представникам Національної поліції. Така плідна співпраця була названа

програмою «Безпечне місто», яка досі успішно діє на території Вишневого.

У питанні задіяння громадськості до попередження злочинності є свої підводні камені, які необхідно розуміти при перенесенні такої діяльності в інституціональну площину. Нині в країні поширені випадки так званого самосуду щодо конкретної особи чи групи осіб. Такі дії з боку громадськості нерідко переростають у прояви агресії та гніву щодо правопорушника. Все є начебто вірним із боку моралі, але з позиції права абсолютно неузгодженим процесом. В.О. Туляков називає таку тенденцію «сміттєвою юстицією». Суспільство має реагувати на насильницькі прояви, ставати на захист скривджених, але презумпція невинуватості постійно діє в нашому правовому просторі, а правосуддя, як і раніше, чиниться лише судом. Особа має нести відповідальність за діяння, які є злочинними згідно з кримінальним законодавством, але спотворення та корумпованість самої дії правосуддя не мають привести до так званого кримінального «неправа», про що також зазначає вчений.

Дієвість роботи громадськості у протидії злочинності має також проявлятися, насамперед, у «неперешкоджанні» такої діяльності та самоконтролю особи. Все-таки варто зауважити, що програми безпечних міст та правопорядку загалом – це результат плідної співпраці місцевого самоврядування, громадськості та спеціалізованих органів із питань протидії злочинності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карпушева І., Стрелюк Л. Протидія виктимізації суспільства на основі взаємодії громадських інститутів та правоохоронної системи. Наукова бібліотека Віче. 2013. № 18. С. 20–23.
2. В Україні запустили кампанію проти сексуального насильства в зоні АТО. Центр інформації про права людини. URL: https://humanrights.org.ua/material/v_ukrajini_zapustili_kampaniju_prot_i_seksualnogo_nasilstva_v_zoni_ato.
3. Гендерний клуб Дніпро. URL: <https://www.facebook.com/groups/GenderClub/about/>
4. Міжнародна організація IREX запрошує до участі у програмі ПОЛІС. URL: <http://legalspace.org/ua/novini/item/10355-mizhnarodna-orhanizatsiia-irex-zaproshuie-do-uchasti-u-prohrami-pollis>.
5. Про затвердження інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: Наказ від 28.07.2017 р. № 650 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17>.
6. Небезпечні квести для дітей: профілактика залучення / Міністерство освіти і науки України, Національна академія педагогічних наук України, Український науково-методичний центр практичної психології та соціальної роботи, Національна поліція України, ГО «Ла Страда – Україна», Дитячий Фонд ООН (ЮНІСЕФ). Методичні рекомендації: Київ. 2017.
7. Методичні рекомендації щодо проведення просвітницько-профілактичних занять з учнями 1–11 класів за програмою «Школа поліція»: лист Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» № 2.1/12-Г-159 від 18.04.2016 р. Київ. 2016.
8. Методичний посібник до програми «Управління гнівом» / Автори-упорядники: О.Ю. Кальчева, О.К. Місяк: Лист Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України № 14.1/12Г-46 від 21.01.2014 р.; лист Міністерства соціальної політики України № 42/56/235-15 від 26.03.2015р. Київ. 2015.